

A jelentős harmadik országok elemzésének és vonatkozó kitétségekre alkalmazandó anticiklikus tőkepuffer-ráta megállapításának hazai módszertana

A módszertan tekintettel van az EU bankrendszere számára jelentős harmadik országok esetében alkalmazandó ESRB módszertanra. Az ESRB kidolgozta az EU pénzügyi rendszere számára jelentős harmadik országok monitoringjának módszertanát, amely viszonyítási pontot jelent az alkalmazni javasolt hazai módszertan tekintetében is.

A módszertan kialakítása, illetve továbbfejlesztése során kiemelt jelentőséggel bírt a megfelelő időszakra rendelkezésre álló, konzisztens adatok minden releváns országra való rendelkezésre állása. Az indikátorok elméleti és empirikus alkalmassága mellett kiemelt jelentősége van az azok reprodukálásához szükséges statisztikai adatok rendelkezésre állásának. Ezen országok esetében problémát jelent az idősorok rövidegsége, az adatminőség, illetve az adatok hiánya is. Ugyanakkor fontos, hogy a kialakított módszertan minden releváns ország esetében a lehető legnagyobb konzisztenciát mutassa.

A hazai módszertan két pillérből áll. Az első pillér az országonkénti korai jelzést adó kockázati mátrix által adott jelzést, a második pillér pedig egy, az első pillér eredményétől függő értékelési fázist és a javasolt anticiklikus tőkepuffert jelenti.

Első pillér – kockázati mátrix

Az első pillért egy kockázati mátrix képezi, amely két indikátorra, az irányadó hitel/GDP résre és a kiegészítő indikátorokat aggregáló kompozit mutatószámra épül.

A ciklikus értékelés alapja a jelentős harmadik országok esetében a hitel/GDP rés. E tekintetben az ESRB ajánlása szerinti standardizált hitel/GDP rés használatos, de a hitelaggregátum tekintetében a megfelelő adatok hiányában egy szűkített definíció alkalmazásával. E szerint a hitel/GDP ráta számlálójában szereplő hitelaggregátum a betét-gyűjtésre jogosult intézmények (bankok) által a magánszektorban - hazai háztartásoknak és hazai nem pénzügyi vállalatoknak - nyújtott hitelek fedt le. Az ESRB ajánlás szerinti standardizált hitel/GDP rés előállításának további módszertani elemeitől nem tér el az alkalmazott módszertan: a hitel/GDP mutató nevezőjeként a négy negyedéves gördülő folyóáras GDP-t és a hitel/GDP ráta idősorának trend-ciklus felbontáshoz 400.000 simítási (lambda) paraméter¹ használó egyoldali egyváltozós Hodrick-Prescott-szűrő (HP-szűrő) kerül alkalmazásra az elérhető teljes idősoron.

A hitel/GDP rés 0 százalékpontos értéke felett figyelendő (sárga), 4 százalékpontos értéke felett pedig kockázatos (piros) besorolást kap az irányadó mutató, minden egyéb esetben pedig semleges (zöld) értékelés jár. Az ESRB/2014/1 ajánlása szerinti standardizált hitel/ GDP rés határértéknél² enyhébb küszöbértékek alkalmazása mellett a robusztus jelzés adásának

¹ A hitel/GDP rés számításánál a hiteltrend esetén 400000 lambdát, míg a GDP trend (üzleti ciklushoz) meghatározására 1600 lambdát használatos, ami abból a feltételezésből fakad, hogy az üzleti ciklusok rövidebbek, mind a pénzügyiek.

² E szerint 2 százalékpontos hitel/GDP réstől anticiklikus tőkepuffer meghatározása indokolt, ami azt jelenti, hogy a megadott küszöbérték felett kockázatos besorolást kap egy ország.

szükségessége, valamint a hazai tekintetben jelentős országoknál még várható további pénzügyi mélyülés valószínűsége szól, ami miatt egy kisebb pozitív mértékű hitel/GDP rés még nem jelent kockázatot. Az ESRB által az EU bankrendszere tekintetében jelentős országok esetében javasolt határértékek³ szigorúbb küszöbértékek alkalmazását a hazai bankrendszer tekintetében jelentős harmadik országok empirikus rés mértékei indokolják, hiszen azok maximuma a globális pénzügyi válság előtt közvetlenül egyik ország esetében sem érte el a 12 százalékpontot.

Az irányadó indikátor jelzésének robusztusságát ellenőrző és kiegészítő négy indikátor által nyújtott információ egy kompozit indikátorba sűrítve jelenik meg. A kompozit mutatóba kerülő indikátorok alkalmazásának elméleti megalapozottságát és empirikus evidenciáját az ESRB igazolta monitoring módszertanában. A kiegészítő indikátorokat a 1. táblázat tartalmazza. A kiegészítő indikátorok historikus eloszlásához viszonyítva az indikátorok aktuális értékeinek normálásával egy 0 és 1 közötti érték adódik minden egyes mutató esetében. A normált indikátorok súlyozás nélküli átlagából áll elő a szintén 0 és 1 közötti kompozit mutatószám.

1. táblázat: Az ESRB jelző mátrix indikátorai

Indikátor	Kategória	Leírás
HITEL/GDP rés	Hitelpiac	A nem pénzügyi magánszektorok nyújtott bankrendszeri hitelállomány négy negyedéves gördülő GDP-re vetített értékének trend és ciklus komponensének HP filterrel történő felbontásával adódó rés (standardizált hitel/GDP rés)
KOMPOZIT INDIKÁTOR	Vegyes	A teljes időszakos historikus értékei alapján 0-1 közötti tartományra normált kiegészítő indikátorok egyszerű számtani átlaga
Reál ingatlanár változás	Ingatlanpiac	Lakossági ingatlanárak növekedési ütemének CPI-vel deflált változása, legutóbbi négy negyedév átlaga az előző évet megelőző év négy negyedévének átlagára vetítve
Folyó fizetési mérleg egyenleg / GDP	Reálgazdaság	Folyó fizetési mérleg 8 negyedéves gördülő egyenlegének a 8 negyedéves gördülő nominális GDP-re vetített aránya
Reál hitelállomány változás	Hitelpiac	A nem pénzügyi magánszektorok nyújtott bankrendszeri hitelállomány CPI-vel deflált változása, adott negyedév az előző évet megelőző év azonos negyedévére
Jövedelemarányos adósságszolgálati ráta	Hitelpiac	A háztartásoknak és a nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott bankrendszeri hitelek állományán fennálló adósságszolgálati teher a jövedelem, a kamatok és a hátralévő lejáratok fényében (lásd számítás módjának részleteit lenn).

Megjegyzés: a kompozit indikátor az alindikátorok normált értékeinek számtani átlagával adódik.

A kompozit indikátor eleme egy minden jelentős harmadik országra konzisztensen előállítható, összetett jövedelemarányos adósságszolgálati ráta. Az adósságszolgálati ráta az éves adósságszolgálatot – azaz a kamat- és tőketörlesztés összegét – viszonyítja a négy negyedéves átlagos jövedelemhez. A mutató kialakítása a BIS által kialakított definícióra és számítási módszertanra⁴ alapoz:

³ E szerint 2 százalékpontos hitel/GDP réstől figyelendő, 7,5 százalékos hitel/GDP réstől pedig kockázatos besorolást kap egy ország.

Adósságszolgálati ráta (Debt Service Ratio, DSR)

$$DSR_t = \frac{i_t}{(1 - (1 + i_t)^{-s_t})} * \frac{D_t}{Y_t}$$

ahol, DSR_t a t negyedévben számolt adósságszolgálati ráta, D_t az adósság állománya a negyedév végén, Y_t négy negyedév átlagos negyedéves jövedelme, i_t a négy negyedéves átlagos negyedéves kamatláb, s_t az adósságállomány negyedévekben kifejezett átlagos hátralévő lejárat.

Az adathiány és az egyes országok közötti konzisztencia biztosítása érdekében a jövedelemarányos adósságszolgálati ráta mutató a 2. táblázat szerinti egyszerűsítések, illetve helyettesítő megoldások szerint áll elő.

2. táblázat: Az adósságszolgálati ráta számításának további részletei

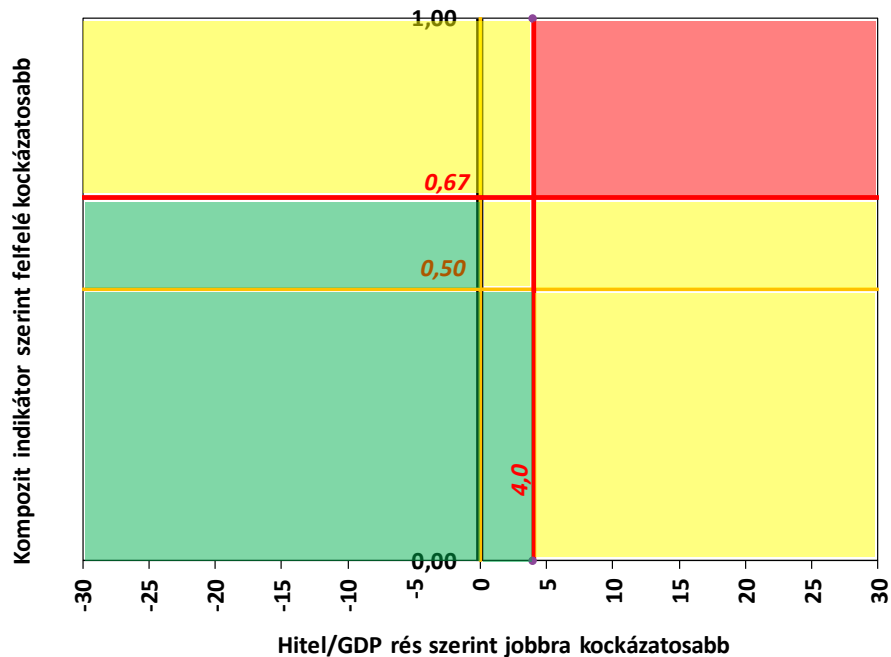
Indikátor	Leírás	Egyéb információ
Adósságállomány	D_t A magánszektorban, vagyis a háztartásoknak és a nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott bankrendszeri hitelállomány a negyedév végén	Azonos a többi indikátornál (hitel/GDP ráta, reálhitelállomány változás) használt hitelállomány mutatóval, vagyis a bankok által a privát szektornak nyújtott hitelek állományával.
Rendelkezésre álló jövedelem	Y_t Folyóáras nominális GDP négy negyedéves gördülő átlaga (negyedéves)	Mivel a rendelkezésre álló háztartási jövedelem és nem pénzügyi vállalati osztalékjövedelem adatok nem elérhetők, ezért közelítő adatra van szükség a privát szektor jövedelmének helyettesítésére.
Átlagos kamatláb	i_t Fennálló banki hitelállományon számított négy negyedév átlaga (negyedéves) kamatlába	Háztartási és nempénzügyi vállalati hitelállomány átlagos kamatai, súlyozva a hitelállomány szektor szerinti megoszlása alapján.
Átlagos hátralévő lejárat	s_t Átlagos hátralévő futamidő, minden országra azonos szektoronként fixált futamidők alapján	Minden ország esetében azonos, háztartások esetén 72, nem pénzügyi vállalatok esetén pedig 52 negyedév hátralévő lejáratral számolva. Az átlagos hátralévő lejárat a hitelállomány szektor szerinti megoszlása alapján súlyozva kapható meg.

A kompozit indikátor 0,5 érték felett figyelendő, 0,67 százalékos érték felett pedig kockázatos besorolást kap, minden egyéb esetben pedig semleges (zöld) értékelés jár. A három vizsgált országra számított kompozit indikátor historikus értékeit és azok hitel/GDP rés által jelzett túlfűtöttségi időszakokat figyelembe véve sem tűnik indokoltnak az eltérés az ESRB által alkalmazott módszertanban meghatározottaktól.

A kockázati mátrix háromfajta jelzést adhat az egyes országok ciklikus kockázati helyzetéről. Amennyiben a hitel/GDP rés mértéke és a kompozit indikátor értéke meghaladja a felállított határértékeket, különböző szituációk állnak elő. Az 1. ábra alapján a zöld zónában a rendszerszintű ciklikus kockázat szintje alacsony, a kockázati értékelés „semleges”. A sárga zónában lévő országok esetében a szoros monitoring szükségességéről és a túlfűtöttség jövőbeli kialakulásának magas

valószínűségéről beszélhetünk, a kockázati értékelés „figyelendő”. A piros zónában lévő országok esetében túlfűtöttségről van szó, ezért a kockázati értékelés „kockázatos”. Ez utóbbi esetben az MNB szakértőinek további elemzése után akár effektív CCyB-ráta megállapítására is javaslatot kell tennie. Fontos kiemelni, hogy a piros zónába akkor kerül egy ország, amennyiben mindkét indikátor eléri a kockázatos határértéket.

1. ábra: A hitel/GDP rés és a kompozit indikátor kockázati mátrixa

Megjegyzés: zöld – semleges, sárga – figyelendő, piros – kockázatos. A határvonalak és a hozzájuk rendelt számok a jelzési határértékeket jelenítik meg.

Második pillér - országelemzés

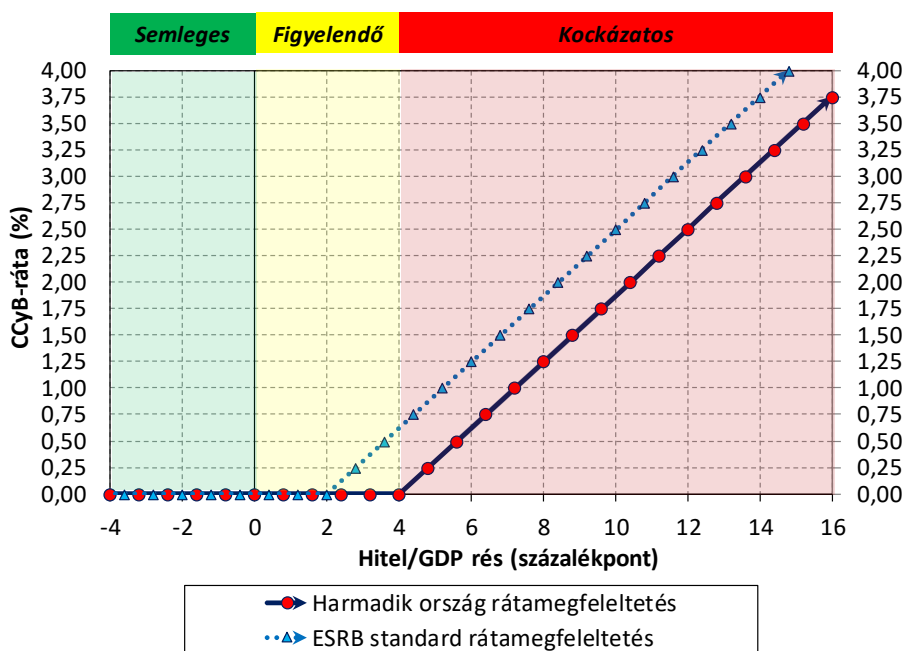
A monitoring keretrendszer második pillérét képező országelemzés az ország ciklikus helyzetének mélységi, kiegészítő kvantitatív és kvalitatív elemzését jelenti, amely kockázati mátrix által adott egyértelmű jelzés esetén válna szükségessé. Ez esetben további indikátorok gyűjtésére van szükség a releváns kategóriákon – hitelezés, ingatlanpiac, reálgazdaság, pénzpiac, bankrendszer – belül. Az 1, 3 és 5 éves átlag, valamint az utolsó négy időszak értékeinek feltüntetésével a kockázatok alakulásának dinamikája is láthatóvá válhat. Erre az adattömegre viszont csak abban az esetben van szükség, amennyiben az első pillér piros, vagyis „kockázatos” jelzést ad és mélységi vizsgálatra, kockázati áttekintésre és adott esetben CCyB-ráta mértékére irányuló döntésre van szükség.

Hitel/GDP rés és CCyB-ráta megfeleltetése

A hitel/GDP rés és a javasolt CCyB-ráta megfeleltetése az ESRB ajánlásának megfelelő standardizált megfeleltetési módszertannal összhangban lineárisan, de más, a hitel/GDP rés jelzési határértékeihez igazodó határértékekkel történne. Ez az irányadó CCyB-ráta lenne, amely az alkalmazandó rátáról hozandó PST döntés alapját képezné. Mivel ez esetben is az ún. irányított

mérlegelés („guided discretion”) megközelítés alkalmazása célszerű, a PST-nek minden rendelkezésre álló információ alapján joga lenne ettől eltérő ráta alkalmazásáról dönteni az adott országban lévő kitettségek vonatkozásában. A bázeli, illetve az ESRB által tett ajánlásnak megfelelően egy egyszerű, a rések és a ráták közötti lineáris függvényszerű kapcsolatot feltételező, de azok határértékeitől eltérő megfeleltetésről lenne szó. **A rés alsó határa 4 százalékpont, a felső határa 12 százalékpont lenne. Eszerint az irányadó pufferráta mértéke 0, ha a hitel/GDP rés az alsó határérték alatt van, vagy azzal egyenlő, illetve 2,5 százalékpont vagy a fölötti, ha a hitel/GDP rés 12 százalékpont vagy azt meghaladó értéket vesz fel. (2. ábra)**

2. ábra: A hitel/GDP rés és a CCyB-ráták megfeleltetésének módja

Forrás: MNB. Megjegyzés: a CCyB-ráták 0,25 egész számmal szorzott többszörösei lehetnek.